

מבוא לברכות הנהנין

הרב צוריאל ווינר

א. מקורות לברכה על פירות – ברכות דף ל"ה

1. "ת"ר קדש הלולים לה', מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם. מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך".
נראה שרבי עקיבא סובר שכל פירות נחשבים קדש, וצריך לאכול קדש בליווי של הלל לה', מעמד של עבודה.
תפיסה זו, שכל פירות, או כל אוכל הוא קדש, נמצאת בברייתא: "ת"ר אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה, וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל...".
וכן במאמר "א"ר יהודה אמר שמואל: כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאי לה' הארץ ומלואה".
לפי גישה זו, ר"ע סובר שברכה היא מעשה הלל לה' שמלווה אכילת קדש, במעמד כולל של מעשה עבודה, שכוללת שירה – הלל ואכילה של קדש.
2. מתוך הנחה שכל אוכל הוא קדש, אפשר להבין ברכה באופן אחר: כחילול הקדש, פדיון, קנין, והוצאה מרשות קדש לרשות להדיוט.
"רי לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה, וכתוב "והארץ נתן לבני אדם... כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה".
רבי לוי הבין שברכה הוא נתינת האוכל לאדם מה', כמו חילול קדש, פדיון, על ידי הברכה.
3. "...יליף לה משבעת המינין: מה שבעת המינין דבר שנהנה וטעון ברכה, אף כל דבר שנהנה טעון ברכה. מה לשבעת המינין שכן חייבים בביכורים..."
הגמ' אומרת שיש תפיסה של ברכה, ששייך לברך רק באותם מינים שמביאים מהם ביכורים. ונראה שהגמ' מתכוונת לקשור בין ברכת הפירות למקרא ביכורים, שברכות הפירות הן הרחבה של מצות מקרא ביכורים, ולכן ברכות הפירות שייכות רק במינים ששייכות בהם מצות מקרא ביכורים. עיין תחילת פרשת כי תבא שמשם נראה שבמקרא ביכורים משבחים את ה' לא על הפירות, אלא על ארץ ישראל. כשמביא ביכורים, או אוכל פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, זוהי ההזדמנות המתאימה לשבח ולהודות לה' על שנתן ארץ ישראל. וכן משמעות הפסוק בפי' עקב: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". נושא של הברכה הוא ארץ ישראל.
4. "סברא הוא, אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה" ע"י רש"י, "דכיון שנהנה, צריך להודות למי שבראם".
נראה שחיוב ברכה הוא חיוב מוסרי בסיסי של הכרת הטוב. נושא הברכה לפי הסברא הוא הנאת האדם ואדם מודה לה' שנתן לו הנאת הגוף. ברכה היא הודאה על קבלת הנאה, או על הנאה שעומד אדם לקבל.

5. "א"ר חנינא בר פפא, כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל...שנאי הלא הוא אביך קנך (הוא עשך ויכוונך) ...חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים".

רבי חנינא מבין שברכה הוא קריאה והכרזה שה' הוא בורא עולם. ברכה היא מעשה של קבלת אמונה, חיזוק ההכרה שה' ברא העולם ומה שיש בתוכו. תוצאה של ברכה היא יצירת חברה, צבור של מאמינים, שמתייחסים להנאות הגוף מתוך קבלת אמונה בבורא עולם. מי שנחנה בלא ברכה "גוזל" מהקב"ה את ההכרה בו כבורא עולם, ועל ידי זה מחליש ומשחית את הבסיס הרוחני המרכזי של החברה, האמונה בבורא עולם.

סיכום

לפי רבי עקיבא (1), ברכה הוא מעשה של עבודה של הלל ושירה לה', שבא ביחד עם אכילת קדש. הלל ושירה לה' ואכילת קדש מהווים ביחד מעמד של עבודה, מעין מצות הלל ושירה במקדש.

לפי רבי חנינא (5) ברכה היא מעשה של קריאת אמונה בה' כבורא עולם. מעין מצות "קריאת שמע", הכרזה על וקבלה של אמונה בה' כבורא עולם.

לפי הלומדים מסברא (4), נושא הברכה הוא מעשה האכילה וקבלת הנאה ברכה היא מעשה של הכרת הטוב לה' על שנתן אפשרות של הנאה בגוף לאדם.

לפי הלומדים מברכה של שבעת המינים (3), שיש בהם מצות (מקרא) ביכורים, נושא הברכה הוא ארץ ישראל. הברכה היא מעשה של הכרת הטוב לה' על שנתן ארץ ישראל לעמו.

לפי רבי לוי (2) נושא של הברכה הוא החפץ של הפרי, וברכה הוא מעשה קנין, שעל ידו ה' נותן החפץ של פרי, לאדם.

דיעה	נושא הברכה	אופי הברכה
1. רבי עקיבא	הלל לה' על אכילת קדש	הלל ושירה בקדש
2. רבי לוי	חפץ הפרי	פדיון, קנין, נתינה
3. שבעת מינים	ארץ ישראל	הודאה-הכרת הטוב
4. סברא	אכילה והנאה	הודאה-הכרת הטוב
5. רבי חנינא	הכרה בה' כבורא עולם	קריאה והכרזה של אמונה

ב. מקורות לברכת המוציא – ברכות מח

1. "ית"ר...אין לי אלא לאחרי, לפניו מנין? אמרת קל וחומר: כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כך שכן!!

רש"י: "כשהוא שבע מצוה לברך ולהודות על שבעו: כשהוא רעב והוא בא להפיק את רעבו ע"י ברייתו של הקב"ה, לא כ"ש, שזה צריך לברך להקב"ה יותר".

חכמים סוברים שנושא של ברכת המוציא הוא מעשה האכילה ותוצאת השביעה הצפויה לגוף האדם. וברכה הוא שבח לה' על שנתן לאדם אפשרויות לאכול ולשבו.

2. "רבי אומר... אין לי אלא לאחריו, לפניו מניין? תלמוד לומר וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך, משנתן לך".
רבי סובר שנושא של ברכת המוציא הוא ארץ ישראל, ומזמן שה' נתן לאדם את הלחם, פרי הארץ, צריך לברך ולהודות לה' על שנתן לעם ישראל הארץ הטובה.

3. "רבי יצחק אומר... הרי הוא אומר ובירך את לחמך ואת מימך, אל תיקרי ובירך אלא וברך. ואימתי קרוי לחם, קודם שיאכלנו".
רבי יצחק סובר שנושא של הברכה הוא חפץ של הלחם. האוכל מברך את ה' על הלחם, מתוך הכרה שברכת ה' אליו מצויה בלחם. ברכת ה' הביאה לו את הלחם המבורך ואדם משיב ברכה – הודאה לה' על ברכתו – שלו.

4. "רבי נתן אומר... כי הוא יברך הזבח, אחרי כן יאכלו הקרואים".
רבי נתן סובר שנושא של ברכה הוא לחם כחפץ קדש, כמו זבח. וברכה הוא חלק ממעמד עבודת הזבח.
ברכה הוא מעשה עבודה, כאשר נושא שלו הוא אוכל – זבח. הברכה ואכילת אוכל – זבח מצטרפים יחד למעמד של עבודה בקדש.

סיכום

לפי חכמים, ברכת המוציא הוא שבח לה' על שנתן לאדם אפשרות של אכילה, ושיכול לצפות לשביעת הגוף.
לפי רבי, ברכת המוציא היא הודאה לה' על שנתן לעמו את ארץ ישראל.
לפי רבי יצחק, ברכת המוציא היא הכרה בברכה של ה' המצויה בלחם. המברך מכיר שרק בזכות ברכת ה' בלחם, הלחם מגיע אליו.
לפי רבי נתן כל לחם הוא כמו זבח קדש לה וברכת המוציא כמו ברכה על הזבח, מעשה עבודה בקדש.

דעה	נושא הברכה	אופי הברכה
1. חכמים	אכילה ושביעה	שבח
2. רבי	ארץ ישראל	הודאה – הכרת הטוב
3. רבי יצחק	חפץ של לחם מבורך	הודאה על ברכת ה'
4. רבי נתן	אוכל קדש	עבודה בקדש

